Bedrijfseconomie *in Balans*, 10de editie - Eindtermenverantwoording havo

Uitgangspunt havo syllabus ce-examen 2028 Versie 2, april 2026.

De verdeling van se- en ce-stof per paragraaf vind je in de slu-overzichten.

In de syllabus staat in het voorwoord onder andere het volgende: ''De functie ervan is een leraar in staat te stellen zich een goed beeld te vormen van wat in het centraal examen wel en niet gevraagd kan worden. Naar zijn aard is een syllabus dus niet een volledig gesloten en afgebakende beschrijving van alles wat op een examen zou kunnen voorkomen. Het is mogelijk, al zal dat maar in beperkte mate voorkomen, dat op een CE ook iets aan de orde komt dat niet met zo veel woorden in deze syllabus staat, maar dat naar het algemeen gevoelen in het verlengde daarvan ligt.''

De specificatie van de eindtermen voor het CE is letterlijk overgenomen. De belangrijkste begrippen uit de meeste rechtse kolom zijn in verband met de ruimte achter elkaar geplaatst in plaats van -zoals in de syllabus- per begrip onder elkaar.

De tekst uit de syllabus staat in zwart. Het corresponderende hoofdstuk- of paragraafnummer uit B-E in Balans staat bij de eindterm en/of begrip in de kleur **paars en vet**. Eventuele bijzonderheden -mede in verband met het in het verlengde liggen- staan *paars en cursief*.

3 Specificatie van de eindtermen voor het CE

3.1 Domein A: Vaardigheden

Domein A wordt in combinatie met domein B, C2, D2, E2, F en G in het CE getoetst. **(De termen van A zijn overwegend geïntegreerd in de domeinen, daarnaast is een deel verwerkt in Basisvaardigheden, o.a. eindterm 5.2.)**

3.2 Domein B: Van persoon naar rechtspersoon

De kandidaat kan (maatschappelijke) vraagstukken met persoonlijke financiële consequenties herkennen en financieel onderbouwde keuzes maken. Hij kan kenmerken van verschillende rechtsvormen beschrijven en, in het bijzonder, het proces voor en rond de oprichting van een eenmanszaak beschrijven en de rol van de ondernemer beoordelen.

Subdomein B1: Persoonlijke financiële zelfredzaamheid

11. De kandidaat kan vraagstukken met persoonlijke financiële consequenties herkennen en (financieel) onderbouwde keuzes maken. Voor het centraal examen betekent dit dat de kandidaat de financiële consequenties van keuzes bij persoonlijke vraagstukken kan onderbouwen.
    In dat verband kan de kandidaat
    - 11.1 bij de keuze voor een opleiding (niet-)financiële overwegingen als: - een opleiding is een investeringsvraagstuk; - het belang van een opleiding voor het individu en voor de samenleving uitleggen. **(3.3)**
    - 11.2 financiële keuzes met betrekking tot verzekeren, lenen, sparen en beleggen uitleggen en berekenen.
        - 11.2.1 de voor- en nadelen van zich wel of niet verzekeren uitleggen. **(3.1/3.2)**
        - 11.2.2 de verschillen tussen een levensverzekering en een schadeverzekering noemen. **(3.1/3.2)**
        - 11.2.3 de verschillen tussen consumptief krediet en hypothecair krediet noemen. **(3.4/3.2)**
        - 11.2.4 de financiële gevolgen van krediet voor de kredietnemer, noemen. **(3/6)**
        - 11.2.5 de periodieke interestbedragen, de periodieke aflossingsbedragen en de schuldrest bij de vormen van consumptief krediet en hypothecair krediet berekenen. **(3.4/5/6)**
        - 11.2.6 de verschillen tussen enkelvoudige en samengestelde interest uitleggen. **(5.1)**
        - 11.2.7 de interest op basis van enkelvoudige interest berekenen. **(5.1/5.3/5.4)**
        - 11.2.8 de contante waarde en de eindwaarde van een kapitaal berekenen op basis van samengestelde interest. **(5.2)**
        - 11.2.9 de verschillende vrijwillige spaarvormen als vrij opneembaar en niet vrij opneembaar noemen. **(4.1)**
        - 11.2.10 de vermogenstitels waarin belegd kan worden zoals aandelen en obligaties noemen. **(4.2/4.3/4.4)**
        - 11.2.11 de verschillen in risico en rendement tussen aandelen, obligaties en beleggingsfondsen uitleggen **(4.2/4.3/4.4)**

    Belangrijkste begrippen
    - verzekeren **(3.1)**
    - lenen consumptief krediet (persoonlijke lening, koop op afbetaling, huurkoop, private lease, doorlopend krediet), **(3.4)** Hypothecair krediet, interest- en aflossingsverplichtingen, financiële gevolgen **(6.2/6.3/6.4)**
    - sparen enkelvoudige en samengestelde interest, contante waarde, eindwaarde **(5),** depositogarantiestelsel **4.1**
    - beleggen aandelen, obligaties, beleggingsfondsen, effectenbeurs, koersverloop **(4)**

    - 11.3 de financiële gevolgen van de keuze voor het huren of kopen van een woonhuis uitleggen en berekenen. **(6)**
        - 11.3.1 de voor- en nadelen van huren vergeleken met kopen noemen. **(6.1)**
        - 11.3.2 de functie van de verschillende partijen op de hypotheekmarkt noemen. **(6.2)**
        - 11.3.3 de vormen van hypothecaire lening: lineaire lening en annuïteitenlening noemen. **(6.3/6.4)**
        - 11.3.4 de interest- en aflossingsverplichting van de in 11.3.3 genoemde hypotheekvormen voor de hypotheekgever noemen en berekenen. **(6.3/6.4)**
        - 11.3.5 de voor- en nadelen, inclusief de fiscale, van de in 11.3.3 genoemde hypotheekvormen voor de hypotheekgever

uitleggen en berekenen. **(6.3/6.4)**

Belangrijkste begrippen

- huren **(6.1)** • kopen **(6.2)**
- partijen op hypotheekmarkt — hypotheeknemer, hypotheekgever, hypotheekadviseur, makelaar, notaris **(6.2)**
- hypothecaire lening — lineaire lening, annuïteitenlening, recht van hypotheek, interestkosten, aflossingsbedrag **(6.3/6.4)** *bruto uitgaven – belastingvoordeel = netto uitgaven*

11.4 de financiële en wettelijke consequenties van samenwonen, trouwen en scheiden noemen en berekenen. **(7)**

11.4.1 de verschillen tussen "huwelijkse voorwaarden"/"partnerschapsvoorwaarden", "gemeenschap van goederen" en "in beperkte gemeenschap van goederen" noemen. **(7.1/7.2)**

11.4.2 de financiële consequenties van scheiden op het gebied van scheidingsprocedure, partnerpensioenrechten, kinderalimentatie en partneralimentatie noemen, gegeven de inhoud van de wet. **(7.3)**

Belangrijkste begrippen

- samenwonen zonder samenlevingscontract **(7.4)** • samenwonen met samenlevingscontract **(7.4)**
- trouwen/ geregistreerd partnerschap — in beperkte gemeenschap van goederen, op huwelijkse voorwaarden, partnerschapsvoorwaarden **(7.1/7.4)**
- scheiden — partnerpensioenrechten, alimentatie **(7.3)**

Subdomein B2: De oprichting van een eenmanszaak

12. De kandidaat kan het proces voor en rond de oprichting van een eenmanszaak beschrijven en in de rol van ondernemer toepassen. Voor het centraal examen betekent dit het uitleggen van het proces rond de oprichting van een eenmanszaak en het beoordelen van de rol (en de keuzes) van de ondernemer hierin.

In dat verband kan de kandidaat

12.1 de voor- en nadelen van een arbeidsrelatie versus zelfstandig ondernemerschap beoordelen. **(9.1)**

12.2 de rol van de ondernemer bij het (creatieve) proces voor de oprichting van een eenmanszaak uitleggen. **(9.1/9.4)**

12.3 in de rol van ondernemer de verschillende onderdelen van een ondernemingsplan opstellen.

12.3.1 een persoonlijk plan opstellen **(9.1)**

12.3.2 een marketingplan opstellen **(9.2)**

12.3.3 een financieel plan opstellen **(9.3, complexer in 25)**

Belangrijkste begrippen

- persoonlijk plan — persoonlijke gegevens, persoonlijke motieven, persoonlijke kwaliteiten **(9.1)**
- marketingplan — marketingmix, marketingdoelstellingen, doelgroepen, concurrentie **(9.2, complexer in 17/18/19)**
- financieel plan — investeringsbegroting, financieringsbegroting, exploitatiebegroting, liquiditeitsbegroting **(9.2, complexer in 25)**

12.4 de verschillende verplichtingen met betrekking tot de oprichting van een startende eenmanszaak door een ondernemer noemen. **(9.4)**

Belangrijkste begrippen

- oprichtingsverplichtingen — inschrijving bij Kamer van Koophandel, vergunningen **(9.4)**

Subdomein B3: Van eenmanszaak naar rechtspersoon

13. De kandidaat kan de belangrijkste kenmerken van verschillende rechtsvormen beschrijven. Voor het centraal examen betekent dit dat de kandidaat de verschillende rechtsvormen kan beschrijven. Aan de hand van de kenmerken kan de kandidaat bepalen welke rechtsvorm voor een organisatie geschikt is en wat de consequenties van deze keuze zijn voor de organisatie.

In dat verband kan de kandidaat

13.1 De rol van ondernemer en/of de bestuurder bij de bepaling van de geschikte rechtsvorm voor de eigen organisatie uitleggen.

13.1.1 de verschillen tussen natuurlijk persoon en rechtspersoon uitleggen. **(10.1)**

13.1.2 de verschillen uitleggen tussen een commerciële en een niet-commerciële organisatie **(10/11.1)**

13.1.3 de kenmerken van de rechtsvormen eenmanszaak, vennootschap onder firma, besloten vennootschap, naamloze vennootschap, stichting en vereniging noemen met betrekking tot continuïteit, financiering, juridische aansprakelijkheid, belastingen, leiding, besluitvorming en zeggenschap. **(10)**

13.1.4 de keuze voor een bepaalde rechtsvorm uitleggen. **(10)**

13.1.5 de bevoegdheden van de organen binnen een organisatie: bestuur, raad van commissarissen, raad van toezicht, ondernemingsraad, medezeggenschapsraad, algemene ledenvergadering en algemene vergadering van aandeelhouders noemen. **(10.4/10.5/13.4)**

13.1.6 de redenen tot het beëindigen van een organisatie uitleggen. **(10.2/10.3/10.4/10.5)**

13.1.7 de gevolgen van een faillissement voor de stakeholders uitleggen. **(10.2/10.4)**

Belangrijkste begrippen

- rechtsvorm — natuurlijk persoon, rechtspersoon, eenmanszaak, vennootschap onder firma, besloten vennootschap, naamloze vennootschap, stichting, vereniging **(10)**
- organen binnen organisatie — bestuur, raad van commissarissen, raad van toezicht, ondernemingsraad, medezeggenschapsraad, algemene ledenvergadering, algemene vergadering van aandeelhouders **(10.2/10.3/10.4/10.5)**

- beëindigen organisatie — faillissement, zonder bedrijfsopvolging/verkoop **(10.2/10.3/10.4/10.5)**

Subdomein B4: Perspectief op de organisatie

14. De kandidaat kan de plaats van de organisatie in de maatschappij beschrijven. Voor het centraal examen betekent dit dat de kandidaat de rol en de plaats van de organisatie in de maatschappij kan uitleggen.
    - 14.1 het bestaansrecht van een organisatie uitleggen.
        - 14.1.1 uitleggen in welke maatschappelijke behoeften de organisatie voorziet. **(8.1/8.2)**
        - 14.1.2 De betekenis van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) op een organisatie uitleggen. **(8.3)**

Belangrijkste begrippen

- maatschappelijke behoeften — product of dienst, werkgelegenheid, innovatie, belastingopbrengsten, inkomen **(8.2)**
- MVO — milieu, sociale vraagstukken, people, planet, profit **(8.3)**

3.3 Domein C: Interne organisatie en personeelsbeleid

De kandidaat kan de interne organisatie van een organisatie beschrijven en deze relateren aan de doelstelling en aard van de organisatie. Hij kan personeelsbeleid beschrijven en daarbij de relatie leggen met de doelstelling en de aard van de organisatie.

Subdomein C2: Personeelsbeleid **(13/14)**

16. De kandidaat kan personeelsbeleid/HRM beschrijven en daarbij de relatie leggen met de doelstelling en de aard van de organisatie. Voor het centraal examen betekent dit dat de kandidaat met behulp van concrete voorbeelden het personeelsbeleid van een organisatie kan uitleggen evenals de relatie van dat personeelsbeleid met de doelstelling en de aard van de organisatie, inclusief de relevante wet- en regelgeving. Daarbij kan de leerling keuzes maken in belangrijke aspecten van personeelsbeleid, uitgaande van een bepaalde gegeven personeelsbehoefte, het werven, selecteren en aannemen van personeel en het behouden, motiveren, (bij-) scholen of eventueel afscheid nemen van personeel.
    - 16.1 De betekenis van werving en selectie van personeel uitleggen in relatie tot de doelstelling en de aard van de organisatie **(14.1)**
    - 16.2 de verschillende vormen van een arbeidsrelatie voor een organisatie noemen. **(13.1/13.3)**
    - 16.3 de verschillen tussen de overeenkomst van opdracht voor een ZZP'er en een individuele arbeidsovereenkomst uitleggen. **(13.1/13.3)**
    - 16.4 de vormen van en voorwaarden aan een individuele arbeidsovereenkomst noemen. **(13.1)**
    - 16.5 de verschillen tussen een cao en een individuele arbeidsovereenkomst noemen. **(13.1)**
    - 16.6 de gevolgen van wetgeving met betrekking tot ontslagrecht voor de organisatie uitleggen. **(13.2)**
    - 16.7 beloningsvormen noemen. **(14.3)**

Belangrijkste begrippen

- Arbeidsrelatie — individuele arbeidsovereenkomst, zzp/freelance/overeenkomst van opdracht **(13.1/13.3)** Full Time Equivalent/FTE **(***één FTE staat voor een volledige werkweek van 1 persoon. Afhankelijk van de branche vaak 32,36, 38 of 40 uur per week***).**
- werven en selecteren — personeelsbehoefte, functieprofielen, functiewaardering, sollicitatieprocedure, vacatures **(14.1/14.2)**
- voorwaarden aan individuele arbeidsovereenkomst — gezagsverhouding, arbeidsverplichting, loon **(13.1)**
- vormen van individuele arbeidsovereenkomst — voor onbepaalde tijd, voor bepaalde tijd, oproep **(13.1)**
- ontslagwetgeving — ontslagrecht, arbowetgeving, ontslaggronden, transitievergoeding **(13.2)**
- collectieve arbeidsovereenkomst — werknemersorganisatie, werkgeversorganisatie, vakbond, ondernemingsraad **(13.4)**
- beloningsvormen — in geld, in aandelen, promotie, mogelijk tot professionele ontwikkeling **(14.3)**

3.4 Domein D: Investeren en Financieren

De kandidaat kan bij een investeringsvraagstuk noemen welke gegevens relevant zijn, uitleggen of een investering economisch zinvol is en hierbij verschillende investeringsselectiemethoden analyseren en beoordelen. Hij kan vanuit het perspectief van een organisatie de werking van de vermogensmarkt uitleggen. De kandidaat kan in de context van een financieringsvraagstuk de redenen voor het aantrekken van verschillende types vermogen noemen en uitleggen welke risico's financiering met vreemd vermogen met zich meebrengen.

Subdomein D2: Financieren

18. De kandidaat kan vanuit het perspectief van een organisatie de werking van de vermogensmarkt beschrijven. Voor het centraal examen betekent dit:
    - 18.1 dat de kandidaat de verschillende financieringsmogelijkheden voor een eenmanszaak/vof kan begrijpen.

    In dat verband kan de kandidaat
        - 18.1.1 verschillende financieringsmogelijkheden ingeval van eenmanszaak/vof uitleggen. **(15)**

Belangrijkste begrippen

- Financieringsmogelijkheden — eigen middelen, lening via banken, crowfunding, lening overige vermogensverschaffers **(15)**

18.2. dat de kandidaat de verschillende financieringsmogelijkheden voor een bv en nv kan begrijpen.
18.2.1 verschillende financieringsmogelijkheden in geval van bv en nv uitleggen. **(15.2/15.5)**
18.2.2 het belang van de vermogensmarkt voor een onderneming uitleggen. **(16.5)**
18.2.3 de belangrijkste toezichthouders op de vermogensmarkt noemen en hun rol in de financiële sector uitleggen. **(16.6)**

Belangrijkste begrippen
- financieringsmogelijkheden **(15/16)**
- vermogensmarkt openbaar en onderhands vermogen **(16.5/16.6)**
- toezichthouders AFM, DNB, ACM **(16.6)**

19. De kandidaat kan in de context van een financieringsvraagstuk de redenen voor het aantrekken van verschillende types vermogen onderscheiden. Voor het centraal examen betekent dit dat de kandidaat in de context van een financieringsvraagstuk vanuit het perspectief van een organisatie de keuze voor een financieringsmogelijkheid kan uitleggen.
In dat verband kan de kandidaat
19.1 de verschillen tussen beurskoers en emissiekoers uitleggen. **(4.2/15.1/16.5)**
19.2 de invloed van het beursklimaat, de beurskoers en de toekomstverwachting op de emissiekoers uitleggen. **(4.2/15.1/16.5)**
19.3 de verschillen tussen de vormen van lang vreemd vermogen, i.c. hypothecaire lening, obligatielening en onderhandse lening noemen. **(6.2/15.2/15.3)**
19.4 de verschillen tussen vormen van kort vreemd vermogen, i.c. rekening-courant krediet, leverancierskrediet en afnemerskrediet noemen. **(15.4/15.5)**
19.5 de voor- en nadelen van de verschillende financieringsmogelijkheden voor de organisatie die vermogen wil aantrekken uitleggen. **(15/16)**

Belangrijkste begrippen
- aandelenkapitaal **(15.1)**
- aandeel emissiekoers, beurskoers **(4.3/15.1/16.5)**
- lang vreemd vermogen hypothecaire lening, onderhandse lening, obligatielening **(6.2/15.2/15.3)**
- kort vreemd vermogen rekeningcourantkrediet, leverancierskrediet, afnemerskrediet **(15.4/15.5)**

20. De kandidaat kan onderkennen welke risico's financiering met vreemd vermogen met zich meebrengt. Voor het centraal examen betekent dit dat de kandidaat kan analyseren welke risico's financiering met vreemd vermogen met zich meebrengt.
20.1 de gevolgen van de verhouding tussen eigen vermogen/vreemd vermogen voor het interestpercentage op vreemd vermogen en het faillissementsrisico analyseren. **(16.4)**
20.2 de voorwaarden die vermogensverschaffers stellen uitleggen **(6.2/16.4/16.5/29)**

Belangrijkste begrippen
- rendementseis • solvabiliteitseis • liquiditeitseis • onderpand **(16.4/29)**

3.5 Domein E: Marketing

De kandidaat kan verklaren wat marketing inhoudt, kan marketingdoelstellingen uitleggen, en kan uitleggen op welke wijze deze doelen gerealiseerd kunnen worden en de gevolgen beschrijven van marketing voor de consument en de maatschappij.

Subdomein E2: Marketingbeleid

22. De kandidaat kan het marketingbeleid van een organisatie beschrijven. Voor het centraal examen betekent dit dat de kandidaat de marketingbesluiten van een bedrijf kan beoordelen in relatie tot de realisatie van de beoogde marketingdoelstellingen met als vertrekpunt de specifieke oplossing die een product biedt voor de klanten.
22.1 de marketingdoelstellingen in relatie tot de ondernemingsdoelstelling uitleggen. **(17.1)**
22.2 de vier instrumenten van de marketingmix noemen. **(17.1)**
22.3 de samenhang tussen marketinginstrumenten uitleggen in relatie tot de beoogde marketingdoelstelling. **(18/19)**

Belangrijkste begrippen
- marketingdoelstellingen marktpositie, markt creëren, marktaandeel, klantbehoud **(17.1)**
- marktomvang absoluut, relatief, marktaandeel **(17.2)**
- marketinginstrumenten productbeleid **(18)**, prijsbeleid **(18)**, plaatsbeleid (distributiebeleid) **(19)**, promotiebeleid **(19)**
- productbeleid soort en type product (materieel/immaterieel), kwaliteit van de producten, assortimentsgrootte (breed, diep), verpakking, service en garantie **(18.1)** merken **(18.2)**
- prijsbeleid afroompolitiek, penetratiepolitiek, psychologische prijzen **(18.3)**
- plaatsbeleid fysieke winkels en/of online **(19.1/19.2)**
- promotiebeleid reclame, rol van social media **(19.3/19.4)**

(Net zoals bij domein D geeft de handreiking van het SLO aan dat er overlapping kan zijn tussen de door hen uitgewerkte termen en de CE-stof. Voor zover dit het geval kon zijn, hebben we overwegend de termen van SLO aangehouden.)

3.6 Domein F: Financieel beleid

De kandidaat kan financiële feiten inventariseren en financiële overzichten opstellen. Hij kan financiële en niet-financiële informatie analyseren en het belang van beide uitleggen voor het besturen van de organisatie. Hij kan voor een dienstenonderneming, die soms ook producten inkoopt en verkoopt, de verschillende kostensoorten noemen, het resultaat berekenen en de verschillen analyseren.

Subdomein F1: Vastleggen van financiële en niet-financiële informatie

23. De kandidaat kan financiële feiten inventariseren en verwerken tot financiële overzichten. Voor het centraal examen betekent dit dat de kandidaat financiële overzichten kan opstellen en analyseren.
    - 23.1 de gevolgen van financiële feiten voor de balans en winst- en verliesrekening analyseren. NB1 De kandidaat hoeft geen journaalposten op te stellen. NB 2 de kandidaat hoeft de gevolgen van financiële feiten voor overlopende posten niet uit te analyseren. **(2, 22, 24, 25)**
    - 23.2 de kosten op basis van gegeven uitgaven en de opbrengsten op basis van gegeven ontvangsten en vice versa, berekenen ten dienste van de resultaatberekening (periodetoerekeningstelsel). **(23/24.2/25.2)**
    - 23.3 het onderscheid uitleggen tussen het periodetoerekeningstelsel en het kasstelsel. **(23)**
    - 23.4 een beginbalans, een liquiditeitsbegroting, een exploitatiebegroting en een geprognosticeerde eindbalans ten dienste van de interne verslaggeving opstellen. **(24/25)**
    - 23.5 de samenhang uitleggen tussen een exploitatiebegroting, een geprognosticeerde eindbalans en een liquiditeitsbegroting gegeven de beginbalans. **(24/25)**

    Belangrijkste begrippen
    - financiële feiten inkoop (en ontvangst) van goederen en diensten (contant en op rekening) **(24.1)**, verkoop (en aflevering) van goederen en diensten (contant en op rekening) **(24.1)**, aflossen van schulden **(24.1)**, interest op schulden **(20.4/24.1),** afschrijving (op basis van aanschafwaarde) **(20.2, 24.1)**, btw verrekening **(24.2)**, privéontvangsten en -uitgaven **(24.2)**, overige ontvangsten per kas en bank **(24.2)**, overige uitgaven per kas en bank **(24.2)**
    - financiële overzichten beginbalans, liquiditeitsbegroting, exploitatiebegroting, geprognosticeerde eindbalans, winst-en-verliesrekening, gerealiseerde balans, overzicht ontvangsten en uitgaven **(24/25).**
    - overlopende posten nog te betalen bedragen, nog te ontvangen bedragen, vooruit betaalde bedragen, vooruit ontvangen bedragen **(23, 24, 25).**
    - periodetoerekeningstelsel en kasstelsel ontvangsten, opbrengsten, uitgaven, kosten **(23,24,25)**

24. De kandidaat kan financiële en niet-financiële informatie onderscheiden en het belang van beide uitleggen voor het besturen van de organisatie. Voor het centraal examen betekent dit dat de kandidaat kan aangeven welke financiële en niet-financiële informatiebehoefte voor het management van belang is om het functioneren van een organisatie te analyseren.
    In dat verband kan de kandidaat
    - 24.1 de verschillen tussen financiële informatie en niet-financiële informatie uitleggen. **(24.3)**

    Belangrijkste begrippen
    - niet-financiële informatie innovatiekracht, personeelsverloop, ziekteverzuim, klanttevredenheid, imago, leveringstermijn, leveringsbetrouwbaarheid, dataveiligheid, werkgelegenheid, diversiteit en inclusie **(24.3)**

Subdomein F2: Kosten- en winstvraagstukken

25. De kandidaat kan voor een dienstverlenende onderneming de verschillende kostensoorten onderscheiden **(20)**, de winst bepalen en verschillen verklaren. Voor het centraal examen betekent dit dat de kandidaat voor een dienstenonderneming, die soms ook producten inkoopt en verkoopt, het behaalde resultaat/de winst kan vaststellen.
    In dat verband kan de kandidaat
    - 25.1 de omzet berekenen op basis van een gegeven verkoopprijs. **(22.1, 22.2,** *in de overige paragrafen kan ook verkoop van producten voorkomen***)**
    - 25.2 uitleggen wat de verschillen zijn tussen constante en variabele kosten. **(21.1)**
    - 25.3 de break-even afzet en de break-even omzet berekenen en grafisch kunnen toepassen. **(21.2/21.3)**
    - 25.4 berekenen hoe groot de verkoopprijs inclusief btw is bij een bekend zijnde verkoopprijs exclusief btw (en vice versa). **(9, 21, 23)**
    - 25.5 het begrote resultaat voor en na winstbelastingen berekenen. **(22)**
    - 25.6 het gerealiseerde resultaat voor en na winstbelastingen berekenen. **(22)**
    - 25.7 de invloed van een verandering van de prijzen, hoeveelheden en kosten op het resultaat berekenen. **(22)**
    - 25.8 de resultaatverdeling/winstverdeling opstellen. **(22)**

    Belangrijkste begrippen
    - opbrengsten omzet **(2, 9, 21, 22, 23, 24, 25, 28)**
    - constante/variabele Kosten proportionele variabele kosten **(21.1)**
    - btw te vorderen btw, te betalen btw **(9, 21, 22, 24, 25)**
    - break even omzet/afzet afzet, verkoopprijs, dekkingsbijdrage per product **(21)**
    - resultaat voor/na winstbelasting vennootschapsbelasting, inkomstenbelasting **(11/22/24/30)**
    - resultaatverdeling/winstverdeling resultaat voor winstbelasting **(22)**, dividend in euro's, dividendbelasting, winstreservering van het resultaat **(22.4)**

3.7 Domein G: Verslaggeving

De kandidaat kan een eenvoudige jaarrekening van een organisatie analyseren.

26. De kandidaat kan de jaarrekening van een eenvoudige organisatie (zoals een MKB-bedrijf) interpreteren en uitleggen. Voor het centraal examen betekent dit dat de kandidaat op basis van de analyse van een eenvoudige jaarrekening tot besluitvorming kan komen vanuit het perspectief van derden, bijvoorbeeld beleggers, banken en investeerders.

In dat verband kan de kandidaat

26.1 uitleggen wat de verschillende posten op de balans en winst- en verliesrekening van de jaarrekening inhouden. **(26, 27, 28)**

26.2 uitleggen welke voor- en nadelen zijn verbonden van het hanteren van kengetallen. **(29)**

26.3 financiële kengetallen ter beoordeling van de onderneming door de stakeholder berekenen: liquiditeitsratio's: current ratio, quick ratio, solvabiliteitsratio's: EV/VV, VV/TV, rentabiliteitsratio's: REV, RTV, IVV **(29)**

26.4 de ontwikkeling van de organisatie op het terrein van liquiditeit, solvabiliteit en rentabiliteit aan de hand van kengetallen van twee opeenvolgende balansen en/of winst- en verliesrekeningen- analyseren. **(29)**

26.5 de betekenis van de accountantsverklaring en de rol van de externe accountant in het maatschappelijk verkeer uitleggen. **(26.3)**

Belangrijkste begrippen

• jaarverslag	bestuursverslag, jaarrekening, accountantsverklaring **(26.2)**
• jaarrekening	balans **(27)** , winst-en-verliesrekening **(28)**
• vaste activa	vaste activa **(27.2)**
• vlottende activa	voorraad, debiteuren, overlopende posten, liquide middelen, te vorderen btw **(27.3)**
• eigen vermogen	eigen vermogen (bij eenmanszaak), vermogen firmant (bij vof), aandelenkapitaal, reserves en resultaat (bij bv en nv) **(27.4)**
• lang vreemd vermogen	hypothecaire lening, onderhandse lening, obligatielening **(27.6)**
• kort vreemd vermogen	crediteuren, rekening-courantkrediet, overlopende posten, te betalen btw, af te dragen btw **(27.6)**
• winst- en verliesrekening	omzet, kosten, resultaat **(28)**
• financiële kengetallen	liquiditeitsratio, current ratio, quick ratio, solvabiliteitsratio, EV/VV, VV/TV, rentabiliteitsratio, REV, RTV, IVV **(29)**
• controleverklaring van de accountant **(26.3)**	
• stakeholders	belanghebbenden **(26.3)**